EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 14.12.2020.
COM(2020) 799 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Ziņojums par eksporta atļaujām 2019. gadā atbilstoši Regulai par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai

1. Ievads

Regulas (ES) 2019/125 par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai[1] ("regula"), mērķis ir novērst nāvessodu, no vienas puses, un spīdzināšanu un citu nežēlīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību vai sodīšanu valstīs ārpus ES, no otras puses. Tajā preces ir nodalītas atkarībā no tā:

- vai tās pēc savas būtības ir ļaunprātīgi izmantojamas un vai tās vispār nedrīkstētu tirgot (II pielikums),
- vai arī tās var likumīgi izmantot, piemēram, tiesībaizsardzības jomā lietotas ierīces (III pielikums), kā arī preces ārstnieciskai izmantošanai (IV pielikums).

Uz šādu preču tirdzniecību attiecas konkrēti ierobežojumi.

Regulas 26. panta 3. punktā ir noteikts, ka dalībvalstis sagatavo publisku ikgadēju darbības ziņojumu. Ziņojumā jāsniedz informācija par saņemto pieteikumu skaitu, par attiecīgajām precēm un par valstīm, uz ko attiecas šie pieteikumi, un par lēmumiem, kas pieņemti par šiem pieteikumiem. Ar 26. panta 4. punktu paredzēts, ka Komisija sagatavo gada ziņojumu, par pamatu ņemot dalībvalstu publicētos ikgadējos darbības ziņojumus. Minēto gada ziņojumu tā dara publiski pieejamu.

Komisijas ziņojumā ir sniegta informācija par dalībvalstu atļauju piešķiršanas darbībām 2019. gadā[2] attiecībā uz tādu preču eksportu, ko var izmantot spīdzināšanai vai nāvessoda izpildei 2019. gadā.

Visas dalībvalstis ir ziņojušas par eksporta atļauju skaitu, kas tika piešķirtas un noraidītas saskaņā ar 11. panta 1. punktu un 16. panta 1. punktu, un par precēm un galamērķa valstīm, uz kurām tās attiecās. Vairumā gadījumu dalībvalstu kompetentās iestādes ir ziņojušas arī par to preču skaitu vai daudzumiem, kuru eksports tika atļauts, un to tiešo lietotāju kategoriju, kuriem preces tika piegādātas.

Atļaujas saskaņā ar Regulu (ES) 2019/125

Regulas (ES) 2019/125 11. panta 1. punktā un 16. panta 1. punktā ir noteikts, ka III pielikumā (attiecībā uz 11. panta 1. punktu) un IV pielikumā (attiecībā uz 16. panta 1. punktu) minēto preču eksportam ir vajadzīga atļauja[3].

III pielikumā uzskaitītas konkrētas preces, ko varētu izmantot spīdzināšanai

1 OV L 30, 31.1.2019., 1. lpp.

2 Šajā ziņojumā nav sniegta informācija par to, kā eksportētāji izmantojuši Savienības vispārējo eksporta atļauju tādu preču eksportam, kas minētas IV pielikumā (Regulas (ES) 2019/125 V pielikums).

3 Regulas (ES) 2019/125 2. panta d) punktā termins "eksports" ir definēts kā "preču izvešana no Savienības muitas teritorijas, tostarp tādu preču izvešana, kam vajadzīga muitas deklarācija, kā arī preču izvešana pēc to uzglabāšanas brīvajā zonā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 952/2013 nozīmē".

vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai. Preces, kas minētas III pielikumā, ietilpst šādās pozīcijās: cilvēku savaldīšanai paredzētas preces; masu nekārtību novēršanai vai pašaizsardzībai paredzēti ieroči un ierīces; ieroči un ierīces, kas izsmidzina paralizējošas vai kairinošas ķīmiskas vielas, lai novērstu masu nekārtības vai nodrošinātu pašaizsardzību, kā arī dažas saistītas vielas.

IV pielikumā ir uzskaitītas konkrētas ķīmiskās vielas, ko varētu izmantot nāvējošām injekcijām.

Izņemot gadījumus, kad IV pielikumā minēto preču eksportam tiek izmantota V pielikumā paredzētā Savienības vispārējā eksporta atļauja, šī eksporta atļauja jāsaņem no attiecīgās dalībvalsts kompetentajām iestādēm atbilstoši regulas I pielikumam.

Eksportēšanu uz galamērķiem, kas minēti Savienības vispārējā eksporta atļaujā, parasti var veikt bez dalībvalsts piešķirtas individuālās vai visaptverošās atļaujas. Līdzšinējā pieeja ir bijusi iekļaut V pielikumā valsti, kas nav ES dalībvalsts, ja tā ir ratificējusi attiecīgu starptautisku nolīgumu, apņemoties atcelt nāvessodu par visiem noziegumiem. Attiecībā uz valstīm, kas nav Eiropas Padomes dalībvalstis, tas nozīmē, ka attiecīgajai valstij bez atrunām ir jāratificē Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (*ICCPR*) otrais fakultatīvais protokols.

Tomēr, ja ir pamatotas aizdomas par eksportētāja spēju ievērot šādas atļaujas nosacījumus vai eksporta kontroles tiesību aktus, kompetentā iestāde var aizliegt eksportētājam izmantot Savienības vispārējo eksporta atļauju.

Regulas 2019/125 20. panta 2. punktā ir paredzēts, ka dalībvalsts piešķirta eksporta atļauja var būt individuālā atļauja (atļauja eksportēt vienam tiešajam lietotājam vai saņēmējam trešā valstī) vai visaptverošā atļauja (atļauja eksportēt vienam vai vairākiem konkrētiem tiešajiem lietotājiem vienā vai vairākās konkrētās trešās valstīs).[4]

Regulas 3., 4. un 5. pantā ir noteikts II pielikumā minēto preču eksporta, importa un tranzīta aizliegums. Kompetentās iestādes var paredzēt atkāpi no aizlieguma, taču tikai gadījumā, kad tiek pierādīts, ka attiecīgās preces lietos vienīgi ar nolūku tās publiski izstādīt muzejā (trešā valstī vai saskaņā ar 4. pantu dalībvalstī) to vēsturiskās nozīmes dēļ.

2. Piešķirtās un noraidītās atļaujas

4 Regulas 2. panta p) punktā ir pilnībā definēta "individuālā atļauja". 2. panta q) punktā ir pilnībā definēta "visaptverošā atļauja".

2019. gadā kopumā tika paziņots par 285 atļaujām, un par atļauju piešķiršanu paziņoja 11 dalībvalstis. Pārējās dalībvalstis informēja Komisiju, ka tās netika saņēmušas atļaujas pieteikumus saskaņā ar regulu.

Tā kā regulas 2. pantā paredzētajā individuālās atļaujas un visaptverošās atļaujas definīcijā nav ietverts kvantitatīvais elements, piešķirto atļauju skaita norādīšana nenodrošina informāciju par tādu preču skaitu vai daudzumu, uz kurām attiecas minētās atļaujas. Informācijā, kuru dalībvalstis sniedz Komisijai, parasti nav nodalītas individuālās atļaujas un visaptverošās atļaujas.

Regulā ir noteikta prasība par eksporta atļauju, lai kompetentās iestādes varētu pārbaudīt, vai ir pazīmes, ka eksportēšanas gadījumā attiecīgās preces varētu tikt izmantotas spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai (III pielikums) vai nāvessoda izpildei (IV pielikums). Tādēļ regulas 20. panta 8. punktā ir paredzēts, ka kompetentajām iestādēm būtu "jāsaņem pilnīga informācija, jo īpaši par tiešo lietotāju, galamērķa valsti un preču galīgo izmantojumu".

2019. gadā tika ziņots, ka seši eksporta atļaujas pieteikumi[5] ir noraidīti. Paziņotie noraidījuma gadījumi 2019. gadā attiecās uz konkrētiem plānotiem darījumiem ar klientiem Bosnijā un Hercegovinā, Indijā, Izraēlā, Ķīnā, Nigērā un Nigērijā. Neatļautie darījumi galvenokārt attiecās uz III pielikumā 3.1. pozīcijā uzskaitītajām precēm[6]. Plānotais eksports uz Nigēriju attiecās uz III pielikuma 3.6. pozīcijā uzskaitītajām precēm[7]. Plānotais eksports uz Indiju attiecās uz IV pielikumā uzskaitītajām precēm (tiopentālu).

Regulas 3., 4. un 5. pantā ir noteikts II pielikumā minēto preču attiecīgi eksporta, importa un tranzīta aizliegums. Regula ļauj valstu kompetentajām iestādēm paredzēt atkāpi no aizlieguma, taču tikai gadījumā, kad tiek pierādīts, ka attiecīgās preces lietos vienīgi ar nolūku tās publiski izstādīt muzejā (trešā valstī vai saskaņā ar 4. pantu dalībvalstī) to vēsturiskās nozīmes dēļ. Kompetentās iestādes ziņoja, ka tās nav piešķīrušas šādas atkāpes 2019. gadā.

Šā ziņojuma *1. pielikumā* sniegta informācija par valstu kompetento iestāžu 2019. gadā piešķirto eksporta atļauju skaitu pa preču kategorijām (III un IV pielikums). Informācijā par piešķirto atļauju skaitu nav iekļauts eksports saskaņā ar Savienības vispārējo eksporta atļauju (Regulas (ES) 2019/125 V pielikums).

2. pielikumā ir sniegta informācija par piešķirto atļauju un noraidīto pieteikumu skaitu laikposmā no 2017. līdz 2019. gadam.

3. pielikumā sniegta informācija par nozīmīgākajiem paziņotajiem atļautā eksporta galamērķiem.

5 2019. gada "noraidījumu" skaits atšķiras no pārskata ziņojumā (COM (2020) 343) norādītā skaita, jo ir ņemti vērā dati, kas nebija pieejami ziņojuma pabeigšanas laikā.
6 Preces, kas uzskaitītas III pielikuma 3.1. pozīcijā: pārnēsājami ieroči un ierīces, kas ievada vai racionē paralizējošas vai kairinošas ķīmiskas vielas devu.
7 Preces, kas uzskaitītas III pielikuma 3.6. pozīcijā: stacionāras vai piemontējamas ierīces paralizējošu vai kairinošu ķīmisku vielu izsmidzināšanai plašā rādiusā.

4. un 5. pielikumā iekļauts pārskats par eksportam atļautajām precēm, to galamērķiem un paziņoto galīgo izmantojumu.

3. Tiešie lietotāji

Komisijas saņemtā informācija ļauj nošķirt galīgo izmantojumu tiesībaizsardzības, zinātnes un veselības aprūpes vajadzībām (slimnīcās un veterinārijā) un galīgo izmantojumu drošības un tirdzniecības uzņēmumos.

6. pielikumā ir apkopota Komisijai sniegtā informācija par 2019. gadā paziņoto atļautā eksporta galīgo izmantojumu.